

ΕΝΟΤΗΤΑ 8

Μιλώ για ανθρώπους, ζώα, πράγματα και καταστάσεις με άλλο τρόπο

Οι αντωνυμίες

Ξέρει κανείς ποιος κέρδισε φέτος το βραβείο «Γνώση»;

Με λίγα λόγια μπορεί να το αγοράσει όποιος θέλει!

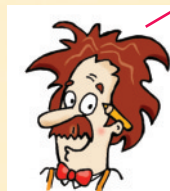
Κι **εγώ** αγαπάω τις σπαζοκεφαλιές! Νομίζω πως **όλοι** τις αγαπάνε!

Ένας ερευνητής αλλιώτικος από τους άλλους

ΒΟΛΟΣ

Ένας από τους σπουδαιότερους ερευνητές του αιώνα ζει ανάμεσά μας. **Ο συμπολίτης μας Βρασίδας Αναγνώστου** είναι ο φετινός κάτοχος του βραβείου «Γνώση» με αφορμή το νέο βιβλίο του.

Το βιβλίο **του ερευνητή**, με τίτλο «Ψάξε ψάξε μπορεί να το βρεις», απευθύνεται σε όλους τους αναγνώστες: **μεγάλους και παιδιά, επιστήμονες και μη, φανατικούς αναγνώστες και αναγνώστες** του Σαββατοκύριακου.

Όταν τον ρωτήσαμε πώς ξεκίνησε την έρευνα, ο κ. Βρασίδας μάς είπε: «Μικρός είχα ένα σωρό απορίες. Βλέπετε, **τα παιδιά** αγαπάνε τις σπαζοκεφαλιές, αλλά δεν μπορούσα να τις λύσω εύκολα. Μια μέρα λοιπόν κοιτάχτηκα στον καθρέφτη και είπα: «**Βρασίδα**, αυτή είναι η δουλειά σου από δω και πέρα, να βρεις απαντήσεις σε αυτές τις ερωτήσεις σου».

Μα αυτός είναι ο θείος μου!

Οποσδήποτε θα αγοράσω το βιβλίο **του!**

Βρε κακό με αυτόν τον άνθρωπο: Ώρες ώρες μιλάει με **τον εαυτό του!**

ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ → Είναι κλιτές λέξεις που αντικαθιστούν ονοματικές φράσεις (βλ. ενότητα 16.2 Α) και κάνουν την ίδια «δουλειά» με αυτές.

Ας δούμε πόσο πιο απλό είναι το κείμενο **2**, στο οποίο χρησιμοποιώ αντωνυμίες στη θέση ορισμένων ονοματικών φράσεων του κειμένου **1**.

1.0 Νίκος άρχισε να εκνευρίζει **τη Σοφία**.

Δεν καταλαβαίνω τι περίμενε να πει **του Νίκου**. Στο κάτω κάτω **η Σοφία** είχε φτιάξει το ποδήλατο **του Νίκου**, είχε αρχίσει να τακτοποιεί για χάρη **του Νίκου** τα ράφια και αφιέρωνε ένα μεγάλο μέρος της μέρας **της Σοφίας** απαντώντας στις επιστολές **του Νίκου**. Δεν ξέρω γιατί δεν ήταν φιλικός με **τη Σοφία**, αλλά θα ήταν καλύτερα να τα βάλει με **τον Νίκο**, πριν μιλήσει **στη Σοφία** έτσι.

2.0 Νίκος άρχισε να **την** εκνευρίζει. Δεν

καταλαβαίνω τι περίμενε να **του** πει. Στο κάτω κάτω **εκείνη** είχε φτιάξει το ποδήλατό **του**, είχε αρχίσει να **του** τακτοποιεί τα ράφια και αφιέρωνε ένα μεγάλο μέρος της μέρας **της** απαντώντας στις επιστολές **του**. Δεν ήξερε γιατί δεν ήταν φιλικός μαζί **της**, αλλά θα ήταν καλύτερα να τα βάλει με **τον εαυτό του**, πριν **της** μιλήσει έτσι.

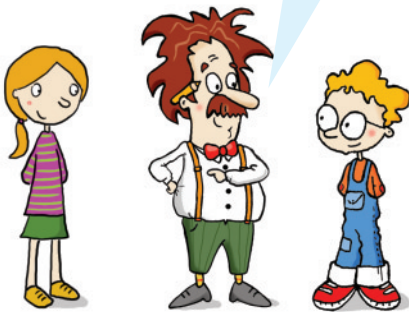
Οι αντωνυμίες δίνουν στον λόγο μας συντομία και σαφήνεια. Μας βοηθούν να μιλάμε πιο εύκολα για πρόσωπα και πράγματα χωρίς να τα επαναλαμβάνουμε συνέχεια!

Τι πρέπει να ξέρουμε για τις αντωνυμίες;

- Οι αντωνυμίες χρησιμοποιούνται στη θέση ονοματικών φράσεων.
- Οι αντωνυμίες δε σχηματίζουν κλητική.

8.1 Προσωπικές αντωνυμίες

Χρησιμοποιούμε τις **προσωπικές αντωνυμίες** όταν θέλουμε να μιλήσουμε για τα τρία πρόσωπα που είναι δυνατόν να μας απασχολούν σε μια συζήτηση, δηλαδή για εμένα (πρώτο πρόσωπο), για εσένα (δεύτερο πρόσωπο) και για κάποιον άλλο (τρίτο πρόσωπο).

Έχουν δυνατούς τύπους.

Α΄ πρόσωπο		
	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
Ον.	εγώ	εμείς
Γεν.	εμένα	εμάς
Αιτ.	εμένα	εμάς

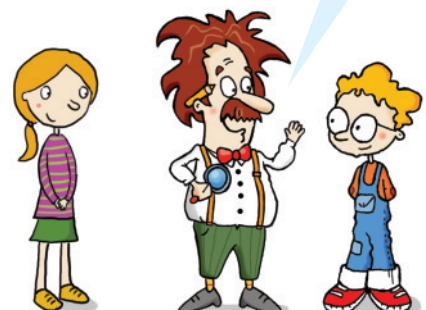
Β΄ πρόσωπο		
	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
Ον.	εσύ	εσείς
Γεν.	εσένα	εσάς
Αιτ.	εσένα	εσάς

Γ΄ πρόσωπο						
	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ον.	αυτός	αυτή	αυτό	αυτοί	αυτές	αυτά
Γεν.	αυτού	αυτής	αυτού	αυτών	αυτών	αυτών
Αιτ.	αυτόν	αυτή(ν)	αυτό	αυτούς	αυτές	αυτά

Α΄ πρόσωπο		
	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
Γεν.	μου	μας
Αιτ.	με	μας

Έχουν και αδύνατους τύπους, μονοσύλλαβους και άτονους.

Β΄ πρόσωπο		
	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
Γεν.	σου	σας
Αιτ.	σε	σας

ΕΝΟΤΗΤΑ 8: Μιλώ για ανθρώπους, ζώα... με άλλο τρόπο

Γ' πρόσωπο						
	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ον.	τος	τη	το	τοι	τες	τα
Γεν.	του	της	του	τους	τους	τους
Αιτ.	τον	τη(ν)	το	τους	τις/τες	τα

Μόνο στις εκφράσεις: «Να τος», «Να τη», «Να το», «Να τοι», «Να τες», «Να τα»

Συνήθως, η ονομαστική της προσωπικής αντωνυμίας δε χρησιμοποιείται.

(**Εγώ**) τρώω μακαρόνια.
 (**Εσύ**) τρως μακαρόνια.
 (**Αυτός**) τρώει μακαρόνια.

(**Εμείς**) τρώμε μακαρόνια.
 (**Εσείς**) τρώτε μακαρόνια.
 (**Αυτοί**) τρώνε μακαρόνια.

Καταλαβαίνουμε το πρόσωπο από τις καταλήξεις του ρήματος, άρα είναι περιττό να χρησιμοποιήσουμε και την προσωπική αντωνυμία. Την προσωπική αντωνυμία σε ονομαστική, λοιπόν, τη χρησιμοποιούμε μόνο για να τονίσουμε ποιος έκανε την πράξη που δηλώνει το ρήμα:

- **Εγώ** έφαγα τα μακαρόνια, όχι η Μαρία.
- Πέτρο, **εσύ** πρέπει να ξεκαθαρίσεις τι θα κάνεις από εδώ και πέρα και όχι οι γονείς σου.

82 Κτητικές αντωνυμίες

- Δώσε μου πίσω το βιβλίο **μου**!
- Το βιβλίο **μας**, θέλεις να πεις...
 - Όχι, **δικό μου** είναι.

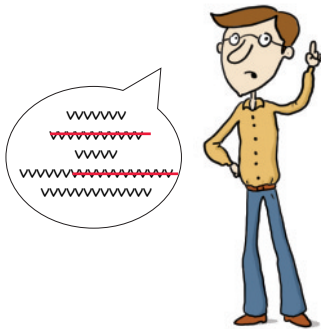
Κτητικές αντωνυμίες είναι οι αδύνατοι τύποι των προσωπικών αντωνυμιών στη γενική.

- Χρησιμοποιούμε τις κτητικές αντωνυμίες για να δηλώσουμε σε ποιον ανήκει κάποιο πράγμα.
- Επίσης, κυρίως όταν θέλουμε να δώσουμε έμφαση, χρησιμοποιούμε την αντωνυμία **δικός, -ή, -ό μου** (δικός, -ή, -ό + γενική του αδύνατου τύπου της προσωπικής αντωνυμίας).

Αυτοπαθείς αντωνυμίες

Πρέπει να προσέχουμε μη μας χτυπήσει γυρίζοντας. Δεν ξέρεις πόσες φορές έχω τραυματίσει τον εαυτό μου με αυτό το μπούμερανγκ.

Ο δάσκαλος διορθώνει τον εαυτό του.

Η Τζένη καμαρώνει τον εαυτό της.

Το χελωνάκι φροντίζει τον εαυτό του.

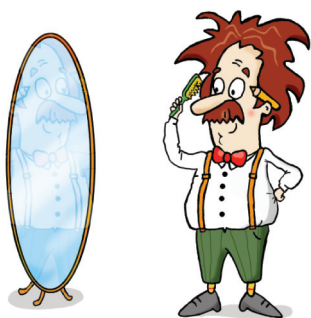
Οι **αυτοπαθείς αντωνυμίες** μάς δείχνουν ότι το ίδιο πρόσωπο ενεργεί αλλά και δέχεται την ενέργεια του ρήματος.

Η αντωνυμία **ο εαυτός μου** σχηματίζει και τα τρία πρόσωπα στους δύο αριθμούς:

	Ενικός αριθμός		
	Α΄ πρόσωπο	Β΄ πρόσωπο	Γ΄ πρόσωπο
Ον.	ο εαυτός μου	ο εαυτός σου	ο εαυτός του/της
Γεν.	του εαυτού μου	του εαυτού σου	του εαυτού του/της
Αιτ.	τον εαυτό μου	τον εαυτό σου	τον εαυτό του/της

ΕΝΟΤΗΤΑ 8: Μιλώ για ανθρώπους, ζώα... με άλλο τρόπο

Πληθυντικός αριθμός			
	Α' πρόσωπο	Β' πρόσωπο	Γ' πρόσωπο
Ον.	ο εαυτός μας	ο εαυτός σας	ο εαυτός τους
Γεν.	του εαυτού μας / των εαυτών μας	του εαυτού σας / των εαυτών σας	του εαυτού τους / των εαυτών τους
Αιτ.	τον εαυτό μας / τους εαυτούς μας	τον εαυτό σας / τους εαυτούς σας	τον εαυτό τους / τους εαυτούς τους

Μερικές φορές, η αυτοπάθεια δηλώνεται με την επιλογή του κατάλληλου ρήματος στην παθητική φωνή.

Π.χ. χτενίζω τον εαυτό μου = χτενίζομαι

8.4 Οριστικές αντωνυμίες

«Ο Επιθεωρητής ήθελε να εξιχνιάσει ο ίδιος το μυστήριο. Τι κι αν οι συνεργάτες του τον διαβεβαίωναν ότι η λύση βρισκόταν στα αποτυπώ-

ματα των συνεργών του δράστη. Εκείνος πίστευε ότι ο περιβόητος κακοποιός Ξυνίδης δρούσε **μόνος του**, χωρίς τη βοήθεια τρίτων».

Η φράση **ο ίδιος, η ίδια, το ίδιο** και το επίθετο **μόνος, μόνη, μόνο** χρησιμοποιούνται ως **οριστικές αντωνυμίες**. Δείχνουν δηλαδή ότι κάποιο πρόσωπο, ζώο ή πράγμα ξεχωρίζει από άλλα πρόσωπα, ζώα ή πράγματα του είδους του.

Το *ίδιος* κλίνεται κατά τα επίθετα σε -ος, -α, -ο, ενώ το *μόνος* κλίνεται κατά τα επίθετα σε -ος, -η, -ο (και συνοδεύεται από τη γενική του αδύνατου τύπου της προσωπικής αντωνυμίας).

Δεικτικές αντωνυμίες

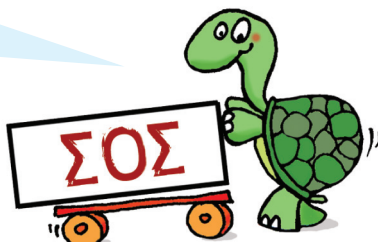

Οι αντωνυμίες **αυτός, -ή, -ό, τούτος, -η, -ο, εκείνος, -η, -ο** λέγονται **δεικτικές αντωνυμίες**. Τις χρησιμοποιούμε συνήθως για να δείξουμε πρόσωπα, ζώα ή πράγματα τα οποία είναι κοντά μας ή στα οποία αναφερθήκαμε λίγο πριν.

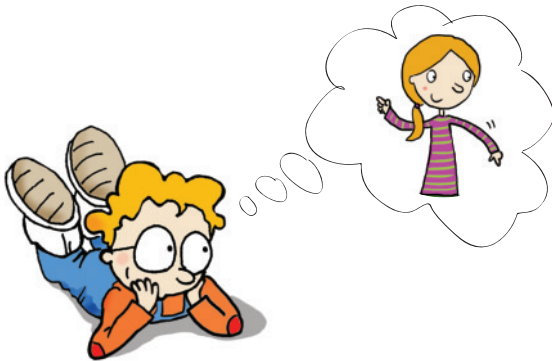
Ε, λοιπόν, ξέρω δύο πράγματα. Πρώτον, ότι το φως ταξιδεύει με ταχύτητα 300 χιλιάδων χιλιομέτρων το δευτερόλεπτο! Τόσο γρήγορα. Ξέρω ακόμα ότι χρησιμοποιώ τη δεικτική αντωνυμία **αυτός, -ή, -ό** και **τούτος, -η, -ο** για να αναφερθώ σε πρόσωπα, ζώα ή πράγματα που βρίσκονται κοντά, ενώ κρατώ τη δεικτική αντωνυμία **εκείνος, -η, -ο** για πρόσωπα, ζώα ή πράγματα που βρίσκονται μακριά μου.

Δεικτικές αντωνυμίες επίσης είναι και τα **τέτοιος, -α, -ο** και **τόσος, -η, -ο**.

8.6

Αναφορικές αντωνυμίες

Ο Ορέστης σκέφτεται την κοπέλα.

Η κοπέλα χόρευε στο πάρτι.

Ο Ορέστης σκέφτεται την κοπέλα

η οποία / που

χόρευε στο πάρτι.

Οι **αναφορικές αντωνυμίες** συνδέουν τη δευτερεύουσα πρόταση με μια άλλη λέξη στην οποία αναφέρεται η πρόταση.

Ως αναφορικά στοιχεία χρησιμοποιούμε:

- Το άκλιτο **που**
- Το κλιτό **ο οποίος, η οποία, το οποίο**

Μερικά είδη αναφορικών προτάσεων ξεκινούν και με τις αντωνυμίες:

όποιος, -α, -ο

όσος, -η, -ο

ό,τι

Οι διαφορές με τον ειδικό σύνδεσμο **ότι** (ενότητα 14) είναι πως το αναφορικό **ό,τι**:

- α. Παίρνει υποδιαστολή.
- β. Μπορεί να αντικατασταθεί από το *οτιδήποτε*.

Ο Νίκος είπε **ότι** θα πάει στο θέατρο αύριο. (ειδικό)

Η Μάρθα θυμάται **ό,τι** τη συμφέρει. (αναφορικό)

(Δηλαδή: Η Μάρθα θυμάται οτιδήποτε τη συμφέρει.)

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 26

Ξεχωρίζω την αναφορική αντωνυμία **ό,τι** από τον ειδικό σύνδεσμο **ότι** συμπληρώνοντας σωστά τις παρακάτω προτάσεις.

1. Μερικές φορές ο Γιάννης κάνει _____ του κατέβει.
2. _____ και να της πεις, εκείνη έχει επιλέξει τον δρόμο της.
3. _____ ο μαθητής πρέπει να διαβάζει, το ξέρουν όλοι.
4. Ο καθηγητής μάς εξήγησε _____ ο καθένας μπορούσε να πάρει μαζί του στην εκδρομή _____ μπορούσε να κουβαλήσει και τίποτα παραπάνω.
5. Το εργαστήριο του Βρασίδα έχει _____ βάζει ο νους του ανθρώπου.
6. Όταν έχω τις κακές μου, ξέρω _____ και να κάνω θα μου πάνε όλα στραβά.

8.7

Ερωτηματικές αντωνυμίες

Μπερδεύτηκα! Ποιος το έγραψε αυτό το βιβλίο και **π** εννοεί; Η υπόθεσή του είναι βαρετή και σε ορισμένα σημεία δεν το καταλαβαίνω καθόλου. Ίσως, αν διαβάσω λίγο παραπάνω, να καταλάβω **ποιος** είναι ο δράστης και **πόσοι** είναι πραγματικά οι συνεργοί του.

Ο ερωτηματικές αντωνυμίες είναι τρεις:

ποιος - ποια - ποιο

Κλίνεται όπως τα επίθετα σε **-ος, -α, -ο**, αλλά στην αιτιατική του αρσενικού γένους σχηματίζει και τύπο **ποιον**.

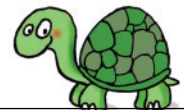
Προσοχή! Η αντωνυμία αυτή δεν τονίζεται!

π

Άκλιτο - Δεν τονίζεται.

πόσος - πόση - πόσο

Κλίνεται όπως τα επίθετα σε **-ος, -η, -ο**.

Η αντωνυμία **ποιος - ποια - ποιο**

σχηματίζει στη γενική και τους τύπους:

- **ποιανού - ποιανής - ποιανού** (ενικός)
- **ποιανών** (πληθυντικός)
- Μερικές φορές όμως χρησιμοποιείται και για τα τρία γένη η αντωνυμία **τίνας**.

8.8

Αόριστες αντωνυμίες

Τι παράξενη πόλη το Λονδίνο! Δεν μπορείς να δεις τη μύτη σου από την ομίχλη. Γεμάτο κόσμο, όμως. **Κάποιοι** πηγαίνουν γρήγορα στις δουλειές τους. **Άλλοι** χαζεύουν τις βιτρίνες, γεμάτες ακριβά ρούχα. **Κάμποσοι** συζητάνε με φίλους και σχολιάζουν το **καθετί**. **Μερικοί** άλλοι γευματίζουν σε εστιατόρια. Α! κι **ένας** παρατηρεί με το στόμα ανοιχτό. ΕΓΩ!

Αυτές οι αντωνυμίες λέγονται **αόριστες**, επειδή δεν ορίζουν ακριβώς για ποιον άνθρωπο, ποιο ζώο ή ποιο πράγμα μιλάμε.

ένας – μία – ένα
κάποιος – κάποια – κάποιο
κάθε, καθένας – καθεμιά (καθεμία) – καθένα
ο τάδε
ο δείνα
κανένας (κανείς) – καμία (καμιά) – κανένα
καθετί
τίποτα (τίποτε)
μερικοί – μερικές – μερικά
άλλος – άλλη – άλλο
κάμποσος – κάμποση – κάμποσο

Τι θα θυμάμαι για... τις αντωνυμίες

1. Οι αντωνυμίες αντικαθιστούν ονοματικές φράσεις.
2. Οι αντωνυμίες δε σχηματίζουν κλητική.
3. Οι αντωνυμίες είναι οκτώ ειδών: προσωπικές, κτητικές, αυτοπαθείς, δεικτικές, οριστικές, αναφορικές, ερωτηματικές και αόριστες.

Τι να θυμάμαι όταν γράφω

- Η αναφορική αντωνυμία **ό,τι** παίρνει πάντοτε υποδιαστολή, ενώ ο ειδικός σύνδεσμος **ότι** δεν παίρνει ποτέ υποδιαστολή.
- Η ερωτηματική αντωνυμία **ποιος** – **ποια** – **ποιο** καθώς και η άκλιτη ερωτηματική αντωνυμία **τι** δεν τονίζονται.
- Οι αόριστες αντωνυμίες **καθένας** – **καθεμιά (καθεμία)** – **καθένα**, **κανένας (κανείς)** – **καμία (καμιά)** – **κανένα** και **καθετί** γράφονται σαν μια λέξη.